

GAZİ

EĞİTİM BİLİMLERİ DERGİSİ

GAZİ

JOURNAL OF EDUCATION SCIENCES

Müzik Eğitimi Anabilim Dalında Gitar Eğitimi Alan Öğrencilerin Gitar Eserlerini Ezberlemeye İlişkin Tutum ve Eğilimleri

Mert Tunçkılıç^a, Tuba Yokuş^b

Yükleme: 07.12.2021; Kabul: 23.03.2022; Yayınlanma: 25.03.2022

DOI: 10.30855/gjes.2022.08.01.005

ÖZET

Anahtar Kelimeler:
Eğilim,
Ezber,
Gitar eğitimi,
Müzik eğitimi anabilim dalı
öğrencileri,
Tutum

Keywords:
Tendency,
Memorization,
Guitar education,
Students of music education
department,
Attitude

^a Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Muğla, Türkiye
Orcid: 0000-0002-0821-2476
merttunckilic@outlook.com
Sorumlu Yazar

^b Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi,
Muğla, Türkiye
Orcid: 0000-0002-6004-5003
tubayokus@mu.edu.tr

Bu araştırmanın amacı, müzik eğitimi anabilim dalında bireysel çalgı-gitar eğitimi alan öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimlerinin belirlenmesi ve araştırma kapsamında ele alınan boyutlar çerçevesinde değerlendirilmesidir. Araştırma nitel çerçevede gerçekleştirilen bir durum çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalında 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında bireysel çalgı-gitar ve bireysel çalgı eğitimi-gitar dersini alan ve derslere katılım gösteren öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmada öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin bakış açılarını belirlemeye yönelik araştırma kapsamında ele alınan boyutlar açısından derinlemesine bilgi edinebilmek için araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmanın verileri içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Bu kapsamda araştırma sorularına yanıt arayacak temalar ve alt temalar araştırmanın kavramsal çerçevesi ve görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin çoğunlukla konserlerde ve sınavlarda eserlerini ezberden çalma eğiliminde oldukları, gitar eserlerini ezberlerken izledikleri yöntemler kapsamında ise çoğunlukla işitsel yöntemi tercih ettikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin gitar eserlerini ezberlerken kullandıkları stratejilere ilişkin elde edilen sonuçlarda; örtük ve açık tekrar, zihinsel tekrar ve kısmen örgütlenme stratejilerinden yararlandıkları saptanmıştır. Bunlara ek olarak öğrencilerin bir kısmının gitar eserlerini ezber çalmaya yönelik olumlu yönde tutuma sahipken; bir kısmının ise gitar eserlerini ezber çalmaya yönelik kaygı, heyecan, korku gibi olumsuz yönde tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Bu çalışma, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programında Doç. Dr. Tuba Yokuş tarafından yürütülen "Seminer" dersi kapsamında hazırlanan çalışmanın bir bölümüdür.

Tunçkılıç, M., & Yokuş, T. (2022). Müzik eğitimi anabilim dalında gitar eğitimi alan öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 62-81. <https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2022.08.01.005>.

Attitudes and Tendencies of Students Who Take Guitar Education in the Music Education Department to Memorize Guitar Pieces

ABSTRACT

This research aims to determine the attitudes and tendencies of the students who receive individual Instrument-Guitar education in the department of music education to memorize guitar works and evaluate them within the scope of the research. The research is a case study conducted in a qualitative framework. The study group of the research consists of students who took and participated in individual Instrument-Guitar and individual Instrument Education-Guitar lessons in the spring semester of the 2020-2021 academic year in Muğla Sıtkı Koçman University, Education Faculty, Fine Arts Education Department, Music Education Department. In the research, a semi-structured interview form created by the researchers was used to obtain in-depth information about the dimensions covered in the research to determine the students' perspectives on memorizing guitar pieces. The data of the research were analyzed by the content analysis method. In this context, the themes and sub-themes that will seek answers to the research questions were determined in line with the conceptual framework of the research and the data obtained from the interviews. As a result of the research, it was determined that the students mostly tend to play their works by heart in concerts and exams, and they mostly prefer the auditory method while memorizing guitar works. In the results obtained regarding the strategies used by the students while memorizing the guitar pieces; It was determined that they benefited from implicit and explicit repetition, mental repetition, and partial organizing strategies. In addition to these, while some of the students have a positive attitude toward playing guitar pieces by heart; some of them have negative attitudes such as anxiety, excitement, and fear towards playing guitar pieces by heart.

Bu çalışma, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans programında Doç. Dr. Tuba Yokuş tarafından yürütülen "Seminer" dersi kapsamında hazırlanan çalışmanın bir bölümüdür.

Tunçkılıç, M., & Yokuş, T. (2022). Müzik eğitimi anabilim dalında gitar eğitimi alan öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 62-81. <https://dx.doi.org/10.30855/gjes.2022.08.01.005>.

GİRİŞ

Bireyleri ve toplumları biçimlendirme ve yönlendirmede en etkili süreçlerden biri eğitimidir. Eğitim süreci içerisinde bireyler belirli bir alanda yetkinleşebilir ve kendi yeteneklerini en üst düzeyde geliştirebilir. Bu bağlamda, eğitim yapıları içerisinde sanat eğitiminin bir boyutunu oluşturan müzik eğitiminde de bireylerin etkili öğrenme-öğretme yaklaşımları ile müziksel olarak kendi yeteneklerini en üst düzeyde geliştirebileceği söylenebilir.

Müzik eğitimi en özlü tanımıyla müzik öğretimi bilimi ve sanattır (Yokuş ve Yokuş, 2010). Müzik eğitimi temelde “genel,” “özengen” ve “mesleki” olmak üzere üç ana türe ve amaca yönelik olarak düzenlenip gerçekleştirilir (Uçan, 2005). Müzik eğitiminin üç ana türünden birini oluşturan mesleki müzik eğitimi ile mesleğin gerektirdiği müzikal davranışların ve dinamiklerin kazandırılması amaçlanır. Say’a (2005) göre mesleki müzik eğitimi: “yetenekli bireylerin müziği meslek olarak edinmeleri ve alanlarında uzmanlaşmaları için gerçekleştirilen müzik eğitimidir.”

Ülkemizde mesleki müzik eğitimi kapsamında yer verilen müzik öğretmenliği eğitimi, eğitim fakülteleri güzel sanatlar eğitimi bölümleri müzik eğitimi anabilim dallarında Yükseköğretim Kurulunun (YÖK, 2018) belirlediği Müzik Öğretmenliği Lisans Programı (MÖLP) çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Program, meslek bilgisi, genel kültür ve alan eğitimi derslerini içermektedir. Alan eğitimi içerisinde yer alan bireysel çalgı eğitimi sürecinin çalgıya ilişkin birçok teknik ve müzikal becerinin öğrenimini içerdiği söylenebilir (Çilden, 2006). Müzik eğitimi anabilim dallarında bireysel çalgı eğitimi kapsamında yer verilen çalgılardan biri gitardır.

Hornbostel-Sach Çalgı Sınıflandırma Sistemi’ne göre kordofonlar (telli çalgılar) sınıfından bir çalgı olan klasik gitar, yüzyıllar süren bir evrimin sonucunda günümüzdeki biçimini almıştır. 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren tüm dünyada büyük bir hızla yaygınlık kazanan klasik gitar, ülkemizde de giderek beğeni kazanmış, zamanla müzik kültürümüz içinde kendine özgü bir yer edinmiştir (Uluocak, 2015). Gitar, gerek çok sesli solo bir çalgı olması, gerek bir eşlik çalgısı olarak kullanılabilmesi gibi özelliklerinden dolayı müzik eğitimi programlarında en çok tercih edilen çalgılardan biridir. Gitar eğitimi süreci, performans için gerekli bilgi ve çalma tekniklerini öğrenebilmeyi içerir (Yokuş, 2021).

2018 yılında güncellenen MÖLP’ de bireysel çalgı eğitimi kapsamında 7 yarıyıl boyunca yer verilen Bireysel Çalgı Eğitimi- Gitar dersi içeriklerinde yer alan konu alanlarından bazıları; çalgı öğrenme sürecindeki sistemli ve düzenli çalışma alışkanlığı, klasik gitar müziğindeki çeşitli teknikleri içeren etüt ve müzikal parçaları seslendirme, ritim ve arpej eşliğinde temel akor yapılarını tanıma ve çalma, öğrendiği çalım teknikleri ile çeşitli müziklere eşlik etme, klasik gitar müziğindeki başlıca eserler ve bu eserleri dinleme, eserlerin yorum özelliklerini tartışma, estetik, müzikalite ve yorum kavramlarını sorgulama, Rönesans, Barok, Klasik, Romantik ve Çağdaş dönemlerden eserleri seslendirme, müzikal ve teknik sorunların giderilmesi için etüt ve eserler üzerinde teknik ve müzikal çözümleme etkinlikleridir. (YÖK, 2018). Ders içerikleri genel olarak değerlendirildiğinde, bireysel çalgı gitar eğitimi sürecinde çalgıya özgü teknik ve müzikal gelişime yönelik pek çok kazanımın gerçekleştirilmesinin hedeflendiği söylenebilir.

Polifonik bir çalgı olan gitar, sesin üretimi yönünden güçlükleri, en küçük bir temas sonucu sesin kaybolma tehlikesi, parmak senkronizasyonlarının önem taşıması gibi çeşitli yönlerden zorluklar içerdiğinden müzik enstrümanları arasında çalınması en zor çalgılardan biri olarak görülmektedir (Cebeci, 2013). Çalgı eğitimi ve onun bir boyutunu oluşturan gitar eğitimi sürecinde karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmeye, çalgı hâkimiyeti ve yorumlama becerisini geliştirmeye ve kalıcı bir öğrenme süreci gerçekleştirmeye etki eden; bilişsel (dikkat, algı vb.) ve psikolojik (tutum, motivasyon vb.) pek çok faktörden söz edilebilir.

Gitar eğitimi sürecinde öğrencilerin ders öğretim programındaki hedeflenen kazanımlar doğrultusunda çeşitli teknik ve müzikal yapıları içeren eserleri seslendirmesinde öğrenme sürecinin daha kalıcı, etkili gerçekleştirilmesi için gitar eserlerini ezber çalmanın bu faktörlerden biri olduğu söylenebilir. Ezber çalma üzerine birtakım pedagoglar müziksel gerekçeler olduğu görüşündedirler. Örneğin, ezber çalma müzisyenlere duruş ve el pozisyonları gibi kendi yorumlama durumunu görsel olarak izleme imkânı sunar (Otacıoğlu, 2008).

Müzik eğitiminde ezber, müzikal belleğe kayıt etme işlemidir (Eren, 2006). Bununla birlikte bellekte kayıt etme işleminin kalıcı olabilmesi, göz, kulak gibi farklı ve çeşitli duyu organları ile bağlantı kurulması ve kendi içinde bir anlamlandırma taşıması gerekmektedir. Diğer bir deyişle öğrenilecek malzemenin bellek tarafından geri getirilmesini kolaylaştırmak için onun anlamlı bir biçimde kodlanması gerekmektedir (Uzunoğlu, 2006). Gitar eğitimi açısından ele alındığında ezber; gitar müziğini ya da gitar eserlerini eksiksiz tekrarlayabilecek şekilde olduğu gibi müzikal belleğe kaydetmek olarak tanımlanabilir.

Psikologlar hafızayı “kodlama”, “saklama” ve “geri çağırma” olmak üzere 3 evreye ayırmaktadır (Otacıoğlu, 2008). Bilginin bellekten belleğe aktarılması ve saklanması bilgiyi işleme süreçlerini oluşturur. Bu doğrultuda bilgiyi işleme kuramı; dışarıdan alınan yeni bir bilginin uzun süreli bellekte nasıl depolandığını ve depolanan bilginin nasıl geriye getirilip hatırlandığı ile ilgili süreçlerle ilgilidir (Senemoğlu, 2005). Bu kuramın diğer bir önemli ögesi duyu organları ile bilginin alınmasını, saklanmasını ve geri getirilmesini sağlayan dikkat, algı, zihinsel tekrar, gruplama, kodlama, geri getirme gibi zihinsel faaliyetlerin gerçekleştiği bilişsel süreçlerdir (Yokuş ve Yokuş, 2010). Bu bağlamda ilgili literatürde öğrenenin öğrenmeyi etkili ve kalıcı hale getirmesine yönelik uyguladığı işlemler ya da gerçekleştirdiği etkinlikler öğrenme stratejileri olarak tanımlanmaktadır (Demirel, 2007; Senemoğlu, 2005 Sönmez,2007; Yokuş ve Yokuş, 2010).

Müzik ve çalgı öğrenimi için bilgiyi kısa süreli ve uzun süreli bellekte depolamaya, kodlamaya ve geri getirmeye yönelik olarak; zihinsel tekrar, gruplama, örtük ve açık tekrar, eklemleme, örgütleme ve özetleme gibi stratejik çalışmalar tanımlanmaktadır (Yokuş ve Yokuş, 2010). Gitar eğitiminde de ezberleme süreçlerinde gitar eserlerine yönelik etkili ve kalıcı bir ezber için öğrenme stratejilerinden yararlanılabilir. Diğer taraftan öğrenme stratejilerinin müzik öğrenme- öğretme yöntem ve taktikleriyle de doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

Uçan, Yıldız ve Bayraktar (1999) müzik eğitiminde duyu, beceri, çalışma türüyle veya bu

türlere ilişkin başlıca özgül öğretim yöntemlerini; İşitsel (Kulaktan öğretim), Görsel/İşitsel (Gözden/Kulaktan öğretim), Görsel/Okunsal/Yazsal (Yazıdan/Notadan öğretim) Devinsel/Oynasal (Devinimden/Oyundan öğretim), Eyleysel/Söyleysel/Çalsal (Meşkten öğretim) olmak üzere 5 kategoride ele almışlardır. Ezberleme yöntemlerine ilişkin ise Fenmen (1991 akt: Duru ve Köse, 2016) ezberlemenin temelinde bulunan yöntemleri şu şekilde açıklamıştır;

1. Kulak ile ezberleme (Ses yüksekliğinin ve şiddetinin ezberlenmesi)
2. Göz ile ezberleme (Kâğıt üzerinde yazıların, değer-şekil olarak notaların ve tuşe üzerindeki yerlerin ezberlenmesi)
3. El ve kol hareketleri ile ezberleme (eseri uzun zaman çalarak hareketleri otomatikleştirme ve ritmik hareketlerin ezberlenmesi)
4. Zekâ ile ezberleme (Eseri muhtelif yönlerden analiz ederek ezberleme).

Diğer taraftan müzik ve çalgı eğitimine yönelik kullanılabilecek öğrenme-öğretme strateji, yöntem ve taktiklerinin öğrencilere, ancak bu strateji yöntem ya da taktikleri belirli bir sistematik yolla ya da derin ve bilinçli bir anlayışla kullandıklarında yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Müziği anlamaya çalışmadan sürekli tekrar ederek yalnızca devinimsel bir ezberle yönelmek, müziği yeterince içselleştirmeden sadece görsel veya sadece devinimsel ezberle kullanmak icracı konumundaki öğrencilerin sınavlarda veya konser sırasında, karşısında nota olsa bile heyecan, kaygı ve stres durumlarının etkisi altında kalarak problem yaşamamasına neden olmaktadır (Duru, 2013). Konserde ezberle çalmak pek çok çalıcı için büyük bir heyecan nedeni olarak görülmektedir. Ezberle çalma, çalıcıya sahne korkusunun yanı sıra unutma korkusu da yaşatabilir (Topaloğlu, 2013). Bu açıdan ele alındığında öğrencilerin ezberle çalmaya yönelik yaşadığı olumsuz deneyimler eserlerini ezberden çalışmaya ya da ezberle çalmaya yönelik tutumları üzerinde etkili olabilir. Tutum bireylerin belirli bir olay, konu veya durum karşısında hissettiği duygulara dayalı olumlu ya da olumsuz tepkide bulunma eğilimi olarak da tanımlanabilir. Tutumlar hem sosyal algıyı hem de davranışları etkilemektedir. Bu bağlamda bireylerin davranışlarının ve eğilimlerinin ne olacağına belirlenmesinde önemli bir boyut, onların ilgili konu ya da durum hakkında tutumlarının ne olduğunun bilinmesidir (Üstüner, 2006). Bireylerin bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme durumları ise, o duruma karşı olan eğilimlerini ifade etmektedir (Türk Dil Kurumu, 2022). Bu doğrultuda öğrencilerin eğitimleri sürecinde ezberle çalmaya ilişkin tutum ve eğilimleri onların eserlerini ezberle çalma başarılarını etkileyen faktörler olarak değerlendirilebilir.

İlgili literatür incelendiğinde müzik eğitiminde ve çalgı eğitiminde öğrencilerin ezberle çalma durumuna, ezberle çalmanın başarı, yorumlama vb. üzerindeki etkisine, önemine ya da çeşitli ezberle çalma yöntemlerine ilişkin araştırmaların gerçekleştirildiği görülmektedir (Bulut, 2018; Dakon ve Dvorak, 2015; Duru ve Köse, 2016; Eroğlu, 2010; Kutadgobilik, 2019; Mishra, 2010; Özer, 2020; Uzunoğlu, 2006). Gitar eğitimi açısından ezberle konusuna ilişkin gerçekleştirilmiş çalışmalar kapsamında ise Theiler ve Lippman (1995) araştırmalarında gitaristler için öğrenmede bilişsel kodlamaların (Örneğin; zihinsel uygulama) performans başarısını arttırmada ve odaklanmada etkili olduğunu ifade

etmişlerdir. Başka bir araştırmada ise Stetson (2017), klasik gitaristler tarafından kullanılan müzik ezberleme yöntemlerini araştırmış ve klasik gitar için etkili ve başarılı müzik ezberleme yöntemlerini belirlemeye çalışmıştır. Bu çerçevede çalışmada, profesyonel klasik gitaristlerin müziği nasıl ezberlediği, kullandıkları ezber yaklaşımları ve öğrencileri için hangi yöntem ve teknikleri kullandıkları ile ilgili sorulara yanıt aranmıştır. Diğer taraftan ilgili yurt içi literatürde gitar eğitiminde müzik öğretmeni adaylarına yönelik ezber konusuna ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Problem Cümlesi

Müzik eğitimi anabilim dalında Bireysel Çalgı-Gitar eğitimi alan öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimleri nasıldır?

Alt Problemler

Müzik eğitimi anabilim dalında Bireysel Çalgı-Gitar eğitimi alan öğrenciler;

1. Gitar eserlerini neden ezberlemektedir?
2. Hangi durumlarda eserlerini ezberlemektedir?
3. Eserlerini ezberlerken nasıl bir taktik/yöntem izlemektedir?
4. Eserlerini hangi stratejileri kullanarak ezberlemektedir?
5. Eserlerini ezber çalarken neler hissetmektedir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, müzik eğitimi anabilim dalında Bireysel Çalgı-Gitar eğitimi alan öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimlerinin belirlenmesi ve araştırma kapsamında ele alınan boyutlar çerçevesinde değerlendirilmesidir.

Araştırmanın Önemi

Gitar eğitiminde gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin kullanılan/ kullanılacak stratejiler, taktikler/yöntemler eğitim sürecinde müzikal ve teknik problemlerin aşılmasını ve performans başarısını olumlu yönde etkileyebilir. Bununla birlikte ezberlemeye yönelik izlenen taktik/yöntem ya da stratejilerin ezber çalmaya ilişkin tutumlar üzerinde de etkili olduğu söylenebilir. Bu görüşler doğrultusunda müzik eğitimi anabilim dalında yer alan gitar eğitiminde öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimlerinin incelenmesi araştırmaya değer görülmüştür. Ayrıca, ilgili literatürde gitar eğitiminde ezber/ezberleme konusuna ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamış olması da araştırmayı özgün kılmaktadır. Araştırma, müzik eğitimi anabilim dalında Bireysel Çalgı Eğitimi-Gitar dersi alan öğrencilerin araştırmada ele alınan boyutlar çerçevesinde gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimlerinin ortaya çıkarılması açısından önemli görülmektedir. Buna ek olarak gitar eğitimi kapsamında müzik öğretmeni adaylarının gitar eserlerini ezber çalmasına yönelik gerçekleştirilen ilk çalışma niteliğinde olması araştırmayı önemli kılmaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel çerçevede bütüncül tek durum deseninde gerçekleştirilen bir durum

çalışmasıdır. Durum çalışmaları, bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşım olarak görülmektedir. (Büyüköztürk vd, 2017, 273). Durum çalışmaları aynı zamanda araştırmacıların bir olgu ya da olayı derinlemesine incelemeye olanak veren bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubuna Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalında 2020-2021 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında Bireysel Çalgı-Gitar ve Bireysel Çalgı Eğitimi-Gitar dersini alan ve derslere katılım gösteren öğrenciler arasından gitar eğitimi süreçlerinde eserlerini ezber çalma davranışı sergileyen/ eserlerini ezbere çalan öğrenciler (n:8) araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmacılar tarafından görüşme yapılan öğrenciler ile telefon aracılığı ile iletişim kurulmuş, görüşme öncesi araştırma konusu, amacı ve görüşme ile ilgili ön bilgilendirme yapılmıştır. Araştırma için gerekli uygulama izni, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 10.05.2021 tarihinde alınmıştır. Araştırmaya katılan gitar öğrencilerinin 3'ü kadın, 5'i erkektir. Öğrencilerin biri 1.sınıf, üçü 2.sınıf, ikisi 3. Sınıf ve diğer ikisi 4.sınıfta öğrenim görmektedir. Bunlara ek olarak öğrencilerin 6'sı güzel sanatlar lisesi mezunu, 2'si diğer lise türlerinden mezundur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimlerini belirlemeye yönelik araştırma kapsamında ele alınan boyutlar açısından derinlemesine bilgi edinebilmek için araştırmacılar tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu oluşturulmasında ilk olarak literatür taraması yapılmış daha sonra araştırmanın amacı doğrultusunda hazırlanan sorular; kapsam, açıklık, anlaşılabilirlik ve çalışmaya uygunluk açılarından değerlendirilmesi için uzman görüşlerine sunulmuştur. Görüşme formu; araştırmaya katılan öğrencilerin demografik özelliklerini belirlemek için hazırlanan 5 soru; gitar eğitiminde eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimlerini araştırmada belirlenen boyutlar çerçevesinde neden ezberlediklerini; hangi durumlarda, nasıl bir taktik/yöntemle, hangi stratejileri kullanarak ezberleme eğiliminde olduklarını, gitar eserlerini ezber çalarken kendilerini nasıl hissettiklerini belirlemek ve bu bağlamda tutumlarını değerlendirmek için hazırlanan 5 soru olmak üzere toplamda 10 sorudan oluşmaktadır. Araştırma sorularının oluşturulmasında müzik ve çalgı eğitimi kapsamında eğitim veren alanında uzman 6 öğretim elemanının görüşlerine başvurulmuştur. Uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzenleme ve düzeltmeler yapılarak forma son şekli verilmiş ve formun kapsam geçerliği sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması

gerekmektedir. Temalar sayesinde olgular daha iyi düzenlenebilir ve daha anlaşılır hale getirilebilir. Bu şekilde veriler okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). İçerik analizi aynı zamanda bireylerin belirli durumlara yönelik inanç, tutum ve düşüncelerini sistematik bir yolla okuyucuya sunma imkânı tanır. Bu amaçla araştırma sorularına yanıt arayacak temalar ve alt temalar araştırmanın kavramsal çerçevesi ve görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda belirlenmiştir. Belirlenen temalara göre veriler araştırma sorularına paralel olarak ele alınmıştır. Ayrıca çalışmada direkt alıntılara da yer verilmiştir. Araştırmanın raporlaştırılması aşamasında katılımcılar GÖ1, GÖ2...GÖ8 şeklinde kodlanmıştır. Araştırmada güvenilirliğinin sağlanması amacıyla öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimleri ile ilgili tüm veri girişleri yapıldıktan sonra temalar ve alt temalar gözden geçirilmesi için uzman görüşüne sunulmuştur.

Etik Kurul İzin Belgesi

Bu araştırma Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 10.05.2021 tarihinde 210215 protokol no ve 179 sayılı kararı ile etik yönden uygun bulunmuştur.

BULGULAR

Araştırma bulguları, gitar eğitimi alan öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimleri için araştırmanın kavramsal çerçevesi ve görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda belirlenen temalar ve alt temalar doğrultusunda araştırma sorularına paralel olarak kodlama kategorileri halinde ele alınmıştır. Gitar öğrencilerinin araştırma sorularına verdikleri cevaplardan doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Açık uçlu soruların sırası sabit tutulmuş ve her bölüm kendi içinde yorumlanmıştır.

Müzik eğitimi anabilim dalında Bireysel Çalgı-Gitar eğitimi alan öğrencilerin gitar eserlerini ezberleme nedenlerine ilişkin bulgular

Tablo 1.

Bireysel Çalgı-Gitar Eğitimi Alan Öğrencilerin Gitar Eserlerini Ezberleme Nedenleri

Tema	Alt Temalar
Gitar eserlerini ezberleme nedenleri	Esere hâkimiyet
	Eseri akıcı çalmak
	Sağ, sol eli kontrol edebilmek (koordinasyon)
	Eseri müzikal çalabilmek

Katılımcılar, araştırmanın birinci sorusu kapsamında belirlenen tema çerçevesinde; gitar eserlerini ezberleme nedenlerine ilişkin, esere hakimiyet, eseri akıcı çalmak, koordinasyon ve eseri müzikal çalabilmek gibi nedenleri belirtmişlerdir. Katılımcılardan GÖ6 görüşünü "müzikalite bakımından daha rahat çalınabilmesi için ezberliyorum. Esere daha hâkim olduğumu hissediyorum notaya bakmadığım zaman ... benim için tam anlamıyla ezber bitmişse eğer, çalım çok daha rahatlar ve müzikaliteye odaklanırım, böylece eseri daha müzikal çalabilirim" şeklinde ifade etmiştir. Alt temalarla ilgili diğer örnek içerikler aşağıdaki gibidir:

Ör: GÖ1...eseri ezberlediğimde daha akıcı çalabilirim.

Ör: GÖ2... gitar eserlerimi ezberlediğin zaman nüansları ve duyguyu daha iyi verebiliyorum, daha az takılıyorum.

Ör: GÖ4... eserlerimi ezberlemeye çalışıyorum. Gitar notalarını okumak diğer enstrümanlara göre daha karmaşık olduğundan, ezberlemek daha akıcı ve rahat çalmamı sağlıyor.

Ör: GÖ5...özellikle hızlı eserlerde notaya bakıp elimi kontrol etmek zor oluyor. Ezberlediğimde daha akıcı çalarım.

Ör: GÖ7...eserlerimi ezberlediğim zaman daha iyi müzikal çalıyorum ve daha iyi yorumluyorum.

Müzik eğitimi anabilim dalında Bireysel Çalgı-Gitar eğitimi alan öğrencilerin hangi durumlarda eserlerini ezberlediklerine ilişkin bulgular

Tablo 2.

Bireysel Çalgı-Gitar Eğitimi Alan Öğrencilerin Eserlerini Ezberden Çalma Durumları

Tema	Alt Temalar
Gitar eserlerini ezberden çalma durumları	Eseri öğrenme sürecinde
	Derslerde
	Sınavlarda
	Konserlerde

Araştırmanın ikinci sorusu kapsamında belirlenen tema çerçevesinde; gitar eserlerini ezberden çalma durumlarına ilişkin olarak katılımcıların görüşleri; eseri öğrenme sürecinde, derslerde, sınavlarda ve konserlerde alt temaları kapsamında gruplandırılmıştır. Bu doğrultuda katılımcılardan GÖ4 görüşünü "...özellikle konserlerde ezber çalmayı tercih ederim, diğer türlü daha çok karıştıracığımı düşünüyorum ... notaya bakıp gitar çalmak zor oluyor." şeklinde ifade etmiştir. Diğer bir katılımcı GÖ7 ise "eserlerimi genel olarak öğrenme sürecinde, derslerde, sınavlarda ve konserlerde ezberden çalarım" şeklinde görüş bildirmiştir. Alt temalarla ilgili katılımcıların görüşlerine ilişkin diğer örnek içerikler şu şekildedir:

Ör: GÖ1...özellikle konser eserlerimi mutlaka ezberliyorum.

Ör: GÖ2...sınavlarda daha rahat çalmak için eserlerimi ezberliyorum.

Ör: GÖ3...eğitim sürecim kapsamında her durumda eserlerimi ezberlemeye çalışırım.

Ör: GÖ5...eserlerimi her zaman ezberlerim çünkü nota taşımam gerekmiyor ve kafamda olduğu için çalmam daha kolay olur.

Ör: GÖ6...konserde çalacağım eserlerimi her zaman ezberlerim. Deşifreyi bitirdikten sonra ezberlemeye çalışırım. Sınavlarda da genel olarak ezberden çalarım.

Ör: GÖ8...eserlerimi konserlerde ve genelde sınavlarda ezberlerim.

Sonuçlar değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunlukla konserlerde (GÖ1, GÖ4, GÖ7, GÖ8) ve sınavlarda (GÖ2, GÖ6, GÖ7, GÖ8) eserlerini ezberden çalma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte iki katılımcı (GÖ3, GÖ7) eserlerini her durumda

ezberlediklerini ifade etmektedir.

Müzik eğitimi anabilim dalında Bireysel Çalgı-Gitar eğitimi alan öğrencilerin eserlerini ezberlerken izledikleri taktiklere/yöntemlere ilişkin bulgular

Tablo 3.

Bireysel Çalgı-Gitar Eğitimi Alan Öğrencilerin Eserlerini Ezberlerken İzledikleri Taktik/ Yöntem

Temalar	Alt Temalar
	Eseri rastgele bir ölçüden alarak çalma
Taktikler	Eseri belirli aralıklarla tekrar etme (10 dakika ara sonra tekrar vb. sık ara verme). Çalışma ortamını düzenleme (Sessiz ve dikkat dağıtmayan bir ortam vb.).
Yöntemler	İşitsel (Kulaktan öğrenme) Görsel/İşitsel (Gözden/Kulaktan öğrenme) Devinsel (Sağ ve sol el parmak hareketlerini izleyerek öğrenme)

Araştırmanın üçüncü sorusu doğrultusunda elde edilen veriler kapsamında taktikler temasının alt temaları; eseri rasgele bir ölçüden alarak çalma, eseri belirli aralıklarla tekrar etme ve çalışma ortamını düzenleme; yöntemler temasının alt temaları ise, işitsel (kulaktan öğrenme), görsel/işitsel (gözden/kulaktan öğrenme) ve devinsel (sağ ve sol el parmak hareketlerini izleyerek öğrenme) olarak gruplandırılmıştır. Alt temaları ile ilgili örnek içeriklere aşağıda yer verilmiştir.

Taktikler

Eseri rastgele bir ölçüden alarak çalma

Ör: GÖ5...Ölçülerine ayırarak ya da porte porte çalışırım. Eseri rasgele bir ölçüden alıp tekrar ederim.

Eseri belirli aralıklarla tekrar etme (10 dak. ara sonra tekrar vb sık ara verme).

Ör: GÖ1 ... sık aralıklarla tekrar ettikçe eseri hatırlayıp pekiştiriyorum ve ezberlemiş oluyorum... ezberlemek için sessiz bir ortama ihtiyacım oluyor, gürültü dikkatimi dağıtır.

Ör: GÖ3 ... eseri ezberlemek için belirli aralıklarla tekrar çalışmalarını yaparım.

Çalışma ortamını düzenleme (sessiz ve dikkat dağıtmayan bir ortam vb.)

Ör: GÖ2 ... eserlerimi çalışırken sessiz bir ortam seçiyorum.

Ör: GÖ4 ... çalışacağım ortam sessiz olmalı, sessiz ortamlarda çalışmayı tercih ederim.

Ör: GÖ6 ... gürültülü ortam dikkatimi dağıtır, sessiz ortamda çalışmayı tercih ediyorum.

Ör: GÖ7...gürültülü bir ortam dikkatimi dağıtır, sessiz ve yalnız kalacağım bir ortam tercih ederim.

Ör: GÖ8 ... sessiz bir ortam olması önemli, gürültüde konsantrasyonum bozuluyor.

Elde edilen sonuçlarda, gitar eserlerini ezberlemeye yönelik öğrencilerin izledikleri taktiklerin çoğunlukla çalışma ortamını düzenleme olduğu ve bu kapsamda çoğunlukla sessiz ortamlarda çalışma eğiliminde oldukları saptanmıştır. (GÖ1, GÖ2, GÖ4, GÖ6, GÖ7, GÖ8) eseri belirli aralıklarla tekrar etme taktiğinden katılımcılardan ikisinin (GÖ1, GÖ3), eseri rasgele bir ölçüden alarak çalma taktiğinden ise katılımcılardan sadece birinin (GÖ5) yararlandığı belirlenmiştir.

Yöntemler

İşitsel (Kulaktan öğrenme)

Ör: GÖ2 ... *eserin ilk başta solfejini ve daha çok bonasını yapmayı tercih ediyorum. deşifre bittikten sonra birçok yorumcudan dinleyip, kendime göre harmanlayıp çalışıyorum.*

Ör: GÖ4 ... *eserlerimi deşifre etmeden önce bir yorumunu dinlerim, çünkü nasıl bir melodi çalacağım ile ilgili bir fikrim olsun isterim.*

Ör: GÖ5 ... *eseri tanımak için ve yanlış bir ses bastığımda fark edebilmek için önce yorumlarını dinlerim. Ezgiyi tanımış olmak ezberlememi kolaylaştırır.*

Ör: GÖ6 ... *eserlerimi ezberlemek için genellikle sık sık dinliyorum*

Ör: GÖ7 ... *eserlerimin yorumlarını sık sık dinlerim.*

Ör: GÖ8 ... *eserlerimin önce yorumlarını dinlerim.*

Görsel/İşitsel (Gözden/Kulaktan öğrenme)

Ör: GÖ1...*eserlerimi youtube üzerinden dinleyerek ve izleyerek çalışıyorum. Bazen eserlerimi çalarken melodisini de ağızla mırıldanarak çalışıyorum bu benim sürekliliğimi sağlıyor.*

Ör: GÖ8...*eserlerimi çalışırken izleyerek ve dinleyerek çalışırım. Bazen mırıldanarak melodisini söylerim.*

Devinsel (Sağ ve sol el parmak hareketlerini izleyerek öğrenme)

Ör GÖ3: *Şekil olarak ezberliyorum, elimin pozisyonunu kaydediyorum ve bir öncesini bir sonrasını bağlayarak ezberlemeye çalışıyorum Ölçüyü şekil olarak ezberledikten sonra ölçü ölçü birbirine bağlayarak ve izleyerek ezberlerim.*

Ör: GÖ6 ... *karişik pozisyon olan pasajlarda klavyeye, elimin pozisyonuna bakarak hatırlamaya çalışırım.*

Elde edilen sonuçlarda, katılımcıların gitar eserlerini ezberlerken izledikleri yöntemler kapsamında çoğunlukla işitsel (kulaktan öğrenme) yöntemini tercih ettikleri görülmektedir (GÖ2, GÖ4, GÖ5, GÖ6, GÖ7, GÖ8). Bununla birlikte iki katılımcının (GÖ1, GÖ8) görsel/işitsel (gözden/kulaktan öğrenme) ve iki katılımcının ise (GÖ3, GÖ6) gitar eserlerini ezberlemede devinsel (sağ ve sol el parmak hareketlerini izleyerek öğrenme) yöntemlerden yararlandıkları belirlenmiştir.

Müzik eğitimi anabilim dalında Bireysel Çalgı-Gitar eğitimi alan öğrencilerin eserlerini ezberlerken kullandıkları stratejilere ilişkin bulgular

Tablo 4.

Bireysel Çalgı-Gitar Eğitimi Alan Öğrencilerin Eserlerini Ezberlerken Kullandıkları Stratejiler

Tema	Alt Temalar
Öğrenme Stratejileri	Dikkat Stratejileri
	Altını Çizme
	Metin Kenarına Not Alma
	Eser analizi (eserin armoni, form, ritim vb. analizlerinin yapılması)
	Kısa Süreli Bellekte Depolamayı Arttırıcı Stratejiler
	Zihinsel Tekrar
Anlamlandırmayı (Kodlamayı) Arttırıcı Stratejiler	Gruplama
	Örtük ve Açık Tekrar
	Örgütleme

Araştırmanın dördüncü sorusu doğrultusunda katılımcıların eserlerini ezberleme sürecinde kullandıkları stratejiler, literatürde geçen öğrenmeye dönük stratejiler göz önüne alınarak öğrenme stratejileri teması altında ele alınmıştır. Belirlenen tema, Yokuş ve Yokuş (2010) tarafından müzik ve çalgı eğitimi için oluşturulan öğrenme stratejileri repertuarı dikkate alınarak katılımcıların verdikleri yanıtlar ile ilişkilendirilmiş ve alt temalar dikkat stratejileri (altını çizme metin kenarına not alma, eser analizi), kısa süreli bellekte depolamayı arttırıcı stratejiler (zihinsel tekrar, gruplama) ve anlamlandırma stratejileri (örtük ve açık tekrar, örgütleme) olarak gruplandırılmıştır. Belirlenen alt temalarla ilgili içeriklere aşağıda yer verilmiştir.

Dikkat Stratejileri

Dikkat stratejileri öğrenme sürecinde öğrencilerin dikkatlerini öğrenme hedefi üzerine yoğunlaştırabilmelerine katkı sağlayan; temel fikirlerin altını çizmek, önemli bilgiyi daire içine almak, metin kenarına not almak gibi stratejik çalışmalarını içerir. Katılımcıların gitar eserlerini ezberlemeye yönelik kullandıkları dikkat stratejilerine ilişkin; nota üzerine işaret koyma, notanın altını üstünü çizme ya da notayı daire içine alma, eserin armonik analizini yapma gibi ifadeler belirlenmiştir. İçeriklere ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir.

Ör: GÖ1... işaretler koyup çalışacağım yerleri belirliyorum ilk iki ölçü sonra üç ve dördüncü ölçü gibi ilerliyorum ve çaldıkça hatırlayıp pekiştiriyorum.

Ör: GÖ5 ...uzun süre çalınacak bas partilerini genelde karıştırıp kısa süre çaldığım için bas partilerini dikkatimi vermek için bir daire içine alırım.

Ör: GÖ7...eserin armonik analizini kafamda derecelerini düşünerek yaparım.

Elde edilen sonuçlarda, gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin katılımcıların bir kısmının (GÖ1, GÖ5, GÖ7, GÖ8,) dikkat stratejilerini kullandıkları belirlenmiştir. Katılımcılardan GÖ8 görüşünü "takıldığım yerleri daire içine alırım ve aynı olan pasajları aynı renge boyarım." şeklinde ifade etmiştir. Araştırmada diğer katılımcıların (GÖ2, GÖ3, GÖ4, GÖ6) ise bu stratejileri kullanmadıkları belirlenmiştir.

Kısa Süreli Bellekte Depolamayı Artırıcı Stratejiler

Kısa süreli bellekte depolamayı artırıcı stratejiler, öğrenmede edinilecek bilginin anlamlandırılarak uzun süreli belleğe gönderilmesine olanak sağlayan stratejilerdir (Yokuş ve Yokuş, 2010) Katılımcılardan gitar eserlerini ezberlemeye yönelik kullandıkları kısa süreli bellekte depolamayı arttıran stratejilere ilişkin elde edilen bulgularda zihinsel tekrar, grupta gibi ifadeler belirlenmiştir. Bu bağlamda katılımcı GÖ7 görüşünü "... gitar elimdeymiş gibi hatta bazen elimi de hareket ettirerek zihnimde tekrar ederim." şeklinde, GÖ4 ise "eserleri bölümlere ayırıyorum örneğin bir sayfalık kısmı dört dört ya da sekizer sekizer ölçülere ayırıyorum, birinci ölçüden itibaren diğer ölçüleri kendi içinde gruplayarak ve sonrasında birleştirerek gidiyorum." şeklinde ifade etmiştir. İçeriklere yönelik diğer örnekler aşağıdaki gibidir.

Ör: GÖ1 ... ölçüleri gruplayarak çalışırım ve bu şekilde tekrar ederim.

Ör: GÖ2 ... eserin melodisini zihnimde tekrar ederim. Elimde gitar varmış gibi çalmayı denediğimde çok başarılı olamıyorum fakat sağ elimle bir arpej kalıbını egzersiz olarak gitar yokken canlandırıyorum.

Ör: GÖ3 ... eserlerimi gözlerimi kapatıp, gitar elimdeymiş gibi zihnimde çalarım.

Ör: GÖ4 ... sık sık olmasa da eserin melodisini zihnimde canlandırırım. Hatalı çaldığım ölçüyü tekrar çalarken bir ölçü öncesinden alıp bir sonraki ölçüye bağlayacak şekilde çalışırım.

Ör: GÖ5 ... eseri gitar tuşesini düşünerek, elimde gitar varmış gibi zihnimde çalarım.

Ör: GÖ6 ... eserlerin yorumlarını dinlerken elimde gitar varmış gibi zihnimde canlandırırım.

Ör: GÖ7 ... gitar elimdeymiş gibi hatta bazen elimi de hareket ettirerek zihnimde tekrar ederim.

Elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların çoğunluğu (GÖ2, GÖ3, GÖ4, GÖ5, GÖ6, GÖ7) gitar eserlerini ezberleme sürecinde kısa süreli bellekte depolamayı arttıran stratejiler kapsamında zihinsel tekrar stratejilerinden yararlanmaktadır. İki katılımcının ise (GÖ1, GÖ4) ezberleme sürecinde grupta stratejilerini kullandıkları görülmektedir.

Anlamlandırmayı (Kodlamayı) Artırıcı Stratejiler

Anlamlandırmayı artırıcı stratejiler, bilginin uzun süreli bellekten geriye getirilerek değişik durumlarda etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayabilir. Bu tür stratejilerde gelen yeni bilgi eski bilgiyle anlamlandırılabilir (Yokuş ve Yokuş, 2010). Katılımcıların gitar eserlerini ezberlemeye yönelik kullandıkları anlamlandırmayı artırıcı stratejilere ilişkin; örtük ve açık tekrar ve örgütleme stratejileri kapsamında yer alan ifadeler belirlenmiştir. Katılımcılardan GÖ1 "eserlerimi ezberlerken ölçü ölçü gidiyorum, işaretler koyup çalışacağım yerleri belirliyorum ilk 2 ölçü sonra 3 ve 4 ölçü gibi ilerliyorum ve çaldıkça hatırlayıp pekiştiriyorum. Tekrar ettikçe ezberlemiş oluyorum" şeklinde görüşünü ifade etmiştir. İçeriklere ilişkin örnekler aşağıdaki gibidir.

Ör: GÖ2 ... ilk aşamada notaya bakıyorum sonra bakmadan çalmaya çalışıyorum. Eğer hata yaparsam dizeğin başına dönerek notaya bakıp tekrar çalışıyorum. Tekrarladıkça

ezberliyorum.

Ör: GÖ4 ... hatalı çaldığım ölçünün melodisini zihnimde canlandırarak tekrar eder ve ezberlemeye çalışırım.

Ör: GÖ5 ... zorlandığım pasajları belirleyip gerektiği kadar tekrar ederek çalışırım sonrasında iyice oturtmak için ve bütünlüğü sağlamak için en baştan başlayıp devam ederim.

Ör: GÖ6 ... partiyon ve tema tema çalışıyorum. Ölçülere bölerek, ayrı ayrı çalışıyorum. Kaç ölçüye böldüysem o kadarını ezberleyip diğer ölçülere geçiyorum. Ölçü ölçü ve bağlantı kurarak çalışırım, çok sık tekrar eden temaları çalışırım.

Ör: GÖ7 ... parçalara bölerim, bir ölçü ezberlerim sonra iki ölçü sonra ikisini birbirine bağlarım ... örneğin birinci ölçünün son notasını çalmadan bırakırım ve ikinci ölçüye bağlamadan önce birinci ölçünün son notasını çalıp ikinci ölçüye bağlarım. Bu şekilde bağlantı problemlerinin az olmasını sağlarım.

Ör: GÖ8 ... Zor pasajları belirleyip ayrıca tekrar ederim.

Elde edilen sonuçlarda, gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin katılımcıların çoğunlukla (GÖ1, GÖ2, GÖ4, GÖ5, GÖ8,) anlamlandırmayı arttırıcı stratejiler kapsamında örtük ve açık tekrar stratejilerinden yararlandıkları; bir kısmının ise örgütleme stratejilerinden (GÖ3, GÖ6, GÖ7) yararlandıkları belirlenmiştir.

Müzik eğitimi anabilim dallarında Bireysel Çalgı-Gitar eğitimi alan öğrencilerinin gitar eserlerini ezber çalarken neler hissettirdiklerine ilişkin bulgular

Tablo 5.

Gitar Eserlerini Ezber Çalmanın Öğrencilere Hissettirdikleri Duygular

Tema	Alt Temalar
Gitar eserlerini ezber çalmanın hissettirdiği duygular	Mutluluk
	Kaygı
	Güven
	Heyecan
	Korku

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik araştırmanın beşinci sorusu kapsamında gitar eserlerini ezber çalmanın hissettirdiği duygular teması çerçevesinde mutluluk, kaygı, güven, heyecan ve korku olmak üzere 5 alt tema belirlenmiştir. Katılımcılardan GÖ1 görüşünü "ezberimden tam emin değilsem çok panik olurum ve korkarım ... hata yaparım" şeklinde ifade ederken, GÖ4 görüşünü "notaya bakmaktansa ezber çalmak, parmaklarımı gözetleyerek çalmak beni daha rahat ve güvenli hissettirir." şeklinde ifade etmiştir. Katılımcılardan belirlenen alt temalara kapsamında gitar eserlerini ezber çalmanın hissettirdiği duygulara ilişkin diğer içerik örneklerine aşağıda yer verilmiştir.

Kaygı

Ör: GÖ1...Ezber çalarken kendimi bazen kaygılı hissediyorum.

Heyecan

Ör: GÖ1...eserlerimi çok iyi ezberlediysen biraz heyecanlanırım, İyi ezberlemiş olsam bile konserlerde heyecandan unutabilirim.

Güven

Ör: GÖ2...ezberlediğim zaman daha güvende daha rahat hissediyorum ezberime güveniyorum ve korkmuyorum. Ezberlemediğim zaman korkuyorum.

Ör: GÖ5...ezber çalarken kendimi daha rahat ve güvende hissedirim notaya baktığımda heyecanlı olurum.

Ör: GÖ6 ...ezber çaldığımda kendimi çok daha güvende ve rahat hissedirim.

Ör: GÖ7 ...eserlerimi ezber çalarken kendimi daha güvende hissedirim.

Korku

Ör: GÖ8... yanlış yapma korkusu olur. Nota ile daha rahat hissedirim.

Mutluluk

GÖ3...eserlerimi ezber çalarken önümde nota olmamasının mutluluğu olur.

Elde edilen sonuçlarda, katılımcıların çoğunluğunun (GÖ2, GÖ4, GÖ5, GÖ6, GÖ7) eserlerini ezber çalarken en fazla hissettikleri duygu durumunun güven olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte katılımcılardan biri (GÖ1) ezber çalarken hissettiği duygu durumuna ilişkin kaygı, heyecan ve korku, biri (GÖ8) sadece korku, bir diğeri ise (GÖ3) hissettiği duygu durumunu mutluluk olarak ifade etmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma, müzik eğitimi anabilim dalında Bireysel Çalgı-Gitar ve Bireysel Çalgı Eğitimi-Gitar eğitimi alan öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimlerini belirlenmek ve araştırma kapsamında ele alınan boyutlar çerçevesinde değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgularda; katılımcılar gitar eserlerini ezberleme nedenlerine ilişkin, esere hakimiyet, eseri akıcı çalmak, koordinasyon ve eseri müzikal çalabilmek gibi nedenleri belirtmişlerdir. İlgili literatürde de gerçekleştirilen araştırmalarda bu görüşlere paralel olarak; ezberden çalmanın bireylerin yorum yeteneğini güçlendirdiği, eser hâkimiyeti gibi müzikal bakımdan daha derin olguların öne çıkarılmasını sağladığı (Bulut, 2018; Kutadgobilik, 2019; Uzunoglu, 2006) ve müzikal odaklanmaya fırsat sağladığı ifade edilmektedir (Mishra, 2010).

Araştırma bulgularına göre katılımcılar gitar eserlerini eseri öğrenme sürecinde, derslerde, sınavlarda ve konserlerde ezberden çalmaktadır. Sonuçlar değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunlukla konserlerde ve sınavlarda eserlerini ezberden çalma eğiliminde oldukları, bununla birlikte iki katılımcının eserlerini her durumda ezberledikleri belirlenmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen araştırmalar çerçevesinde Uzunoglu (2006) bireysel çalgı gitar eğitimi alan öğrencilerin çoğunlukla eserlerini öğrenme aşamasında ezberlediklerini bununla birlikte öğrencilerin bu araştırmadan elde edilen sonuçlardan farklı olarak düşük oranda konserlerde eserlerini ezberden çaldıklarını saptamıştır.

Benzer bir araştırma sonucunda Eren (2006) yaylı çalgılar ana sanat dalı öğrencilerinin ezberi sadece sınav ve sahne performansında kullanma eğiliminde olduklarını belirlemiştir.

Araştırmada, gitar eserlerini ezberlemeye yönelik izlenen taktikler/yöntemler kapsamında katılımcıların izledikleri taktiklerin çoğunlukla çalışma ortamını düzenleme olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda katılımcılar daha çok gürültülü bir ortamın dikkatlerini dağıttığını ve sessiz bir çalışma ortamını tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte eseri belirli aralıklarla tekrar etme taktiğinden katılımcılardan ikisinin; eseri rasgele bir ölçüden alarak çalma taktiğinden ise katılımcılardan sadece birinin yararlandığı belirlenmiştir. Stetson (2017) alanında uzman gitaristlerin görüşleri doğrultusunda klasik gitar için etkili müzik ezberleme yöntemleri oluşturmayı amaçladığı araştırma çerçevesinde; çalışmalar arasında verilen araların ve farklı çalışma ortamlarının ezberlemeye ilişkin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte araştırmada katılımcılar başarılı bir ezber için izlenecek taktikler çerçevesinde dikkat dağıtıcı/gürültülü bir ortamda da performans sergilenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu araştırmada katılımcıların; gitar eserlerini ezberlemeye yönelik sessiz bir ortamı tercih ettikleri sonucu göz önüne alındığında Stetson'un araştırmasından elde edilen sonuç dikkat çekicidir.

Katılımcıların gitar eserlerini ezberlerken izledikleri yöntemler kapsamında ise çoğunlukla işitsel (kulaktan öğrenme) yöntemi tercih ettikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte iki katılımcının görsel/işitsel (gözden/kulaktan öğrenme) ve diğer iki katılımcının da devinsel (sağ ve sol el parmak hareketlerini izleyerek öğrenme) yöntemlerden de yararlandığı saptanmıştır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla paralel olarak Eren (2006) araştırmasında yaylı çalgı anasanaat dalı öğrencilerinin gitar eserlerini ezberlemede en çok işitsel (kulaktan öğrenme) yöntemi tercih ettiklerini belirlemiştir. İlgili literatürde gerçekleştirilen araştırmalarda, ezbere ilişkin izlenecek yöntemler kapsamında çoğunlukla görsel ve devinsel yöntemlere vurgu yapıldığı görülmektedir (Stetson, 2017; Uzunoğlu, 2006). Bununla birlikte Uzunoğlu'nun (2006) çalışmasında öğretim elemanlarının görüşlerine göre; ezberlemede esere ilişkin hatalı seslendirmelerden kaçınmak için işitsel yöntemin kullanılmasının görsel ve parmak hafızasının gelişmesine katkı sağlayacağı ifade edilmektedir. Eren (2006)'de araştırmasında müziğin anlaşılabilirliği ve anlamlandırılabilirliği için ezberlemede işitsel yöntemin önemine dikkat çekmektedir. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunlukla işitsel (kulaktan öğrenme) yöntemini tercih etme eğiliminde olmaları; bu yöntemin kullanılmasının ezberleme sürecini olumlu yönde etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada, katılımcıların gitar eserlerini ezberlerken kullandıkları stratejilere ilişkin elde edilen sonuçlarda; bir kısmının gitar eserlerini ezberlerken dikkat stratejilerini kullandıkları; diğerlerinin ise bu stratejileri kullanmadıkları belirlenmiştir. Diğer taraftan elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların çoğunluğu gitar eserlerini ezberleme sürecinde kısa süreli bellekte depolamayı arttıran stratejiler kapsamında zihinsel tekrar stratejilerinden yararlanmaktadır. İki katılımcının ise ezberleme sürecinde gruplama stratejilerini kullandıkları belirlenmiştir. Bunlara ek olarak, katılımcıların çoğunlukla

anlamlandırmayı arttırıcı stratejiler kapsamında örtük ve açık tekrar stratejilerinden yararlandıkları; bir kısmının ise kısmen örgütlenme stratejilerinden yararlandıkları belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda katılımcıların örgütlenme stratejileri kapsamında yer alan müziksel örgütlenme, müziksel özetleme ve şematize etme gibi diğer örgütlenme stratejilerini ise ezberleme süreçlerinde kullanmadıkları söylenebilir.

Pedagojik literatürde müziksel fikirlerin tekrarı, performans için müziği ezberlemenin en iyi yolu olarak görülmektedir. Bununla birlikte, müzisyenler müziği ezberleme süreçlerinde performans açısından başarısız olabilmektedir. Müzisyenler ezberlemeye ilişkin farklı yaklaşımları sistematik olarak araştırmak yerine geleneksel ezberleme yöntemlerine (örneğin, işitsel, görsel ve kinestetik) daha çok güvenmektedir (Mishra, 2010). İlgili literatürde gerçekleştirilen araştırmalar çerçevesinde, Theiler ve Lippman (1995) çeşitli zihinsel uygulama yöntemlerinin müzik performansına etkisini araştırdıkları çalışmalarında zihinsel pratiğin gitaristler için ton kalitesi ve bellek kodlamasında üstün performansla sonuçlandığını saptamışlardır. Başka bir çalışmada Özer (2020) piyano eğitiminde zihinsel çalışma ve ezberlemenin önemi ile ilgili gerçekleştirdiği çalışmada, piyano eğitiminde zihinsel çalışma süreciyle eseri tüm yönleriyle analiz ederek yapılan ezberleme çalışmalarının motor hafızaya alınan ezberden daha kalıcı ve etkili olduğunu ifade etmektedir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlarda katılımcıların gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin çoğunlukla kısa süreli bellekte depolamayı arttırıcı stratejiler kapsamında zihinsel tekrar ve anlamlandırmayı arttırıcı stratejiler kapsamında örtük ve açık tekrar stratejilerini kullanma eğiliminde oldukları belirlenmiştir. Yukarıdaki araştırmalardan ve bu araştırmadan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, zihinsel tekrar ve bilinçli yapılan tekrar çalışmalarının başarılı bir ezberleme olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Diğer taraftan bu araştırmada gitar eserlerini ezberlemeye yönelik stratejilere ilişkin alt temalar katılımcılardan elde edilen veriler ile sınırlandırılarak oluşturulmuştur. İlgili literatürde Yokuş ve Yokuş'un (2010) müzik ve çalgı öğrenimi için öğrenme stratejileri kapsamında, bu araştırmada yer verilen stratejilere ve diğer öğrenme stratejilerine ilişkin ayrıntılı ve zenginleştirilmiş bir strateji repertuarı oluşturdukları görülmektedir. Bu bağlamda çalgı öğrenme sürecine ilişkin strateji repertuarı göz önüne alındığında bu araştırmada gitar öğrencilerinin armonik örgütlenme, müziksel özetleme, uzamsal temsilciler oluşturma, zincirleme vb. stratejileri ezberleme süreçlerinde kullanmadıkları söylenebilir.

Çalgı eğitiminde öğrenme stratejilerine yönelik gerçekleştirilen pek çok araştırmada öğrenme stratejilerinin kullanımının performans başarısına olumlu etkisi olduğu saptanmıştır. (Afacan ve Çilden, 2020; Ertem, 2014; Yokuş, 2010). Öte yandan, araştırmalarda, ezberleme süreçlerinde öğrencilerin karşılaştıkları zorlukları yenebilmek için sürekli tekrarlar yaptıkları, bu yönetime başvurduklarını ayrıca kendilerine özgü bir strateji geliştirmedikleri ifade edilmektedir (Uzunoğlu, 2006). Mishra'ya (2010) göre ise müziği hafızaya alıncaya kadar anlamsız bir şekilde ezberlemek, tekrarlamak gerçekte analitik hafızanın yokluğudur ve bilinçsiz bir uygulamadır. Müziği ezberlemek, bilinçli bir uygulama gerektirir. Öğrenme stratejilerinin çalgı performans başarısına olumlu yöndeki etkisi göz önüne alındığında gitar eserlerini ezberlemeye yönelik daha bilinçli uygulamaların gerçekleştirilmesi bağlamında öğrenme stratejilerinin kullanımının

başarılı bir ezbere katkı sağlayacağı söylenebilir.

Katılımcıların gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik belirlenen gitar eserlerini ezber çalmanın hissettirdiği duygular teması çerçevesinde katılımcıların çoğunluğunun eserlerini ezber çalarken hissettikleri duygu durumunun güven olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte katılımcılardan biri ezber çalarken hissettiği duygu durumuna ilişkin kaygı, heyecan ve korku, biri sadece korku, bir diğeri ise hissettiği duygu durumunu mutluluk olarak ifade etmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin bir kısmının gitar eserlerini ezber çalmaya yönelik olumlu duygular hissederken, bir kısmının ise gitar eserlerini ezber çalmaya yönelik kaygı, heyecan, korku gibi olumsuz duygu durumları yaşadıkları söylenebilir. İlgili literatür incelendiğinde bu araştırmadan elde edilen sonuçlarla paralellik gösteren araştırmalara rastlanmaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen araştırmalar çerçevesinde, Uzunoğlu (2006) öğretim elemanları ve öğrenci görüşleri doğrultusunda çalgı eğitiminde ezber çalmanın özgüven duygusunu artırdığını belirlemiştir. Başka bir araştırmada Eren (2006) yaylı çalgılar ana sanat dalı öğrencilerinin çoğunluğunun ezber çalma ile hatasız çalma arasında doğru orantı olduğu görüşünde olduklarını belirlemiştir. Diğer taraftan araştırmada bu araştırmadan elde edilen sonuçlara benzer olarak öğrencilerin bir kısmı ezber çaldıkları zaman kaygılandıklarını ve daha fazla hata yapabildiklerini belirtmiştir. Topoğlu (2013) müzisyenlerde sahne korkusunun nedenlerine ilişkin gerçekleştirdiği çalışmada özellikle konserde ezbere çalmanın pek çok çalıcı için büyük bir heyecan nedeni olduğunu ve ezbere çalmanın, çalıcıya sahne korkusunun yanı sıra unutma korkusu da yaşattığını belirtmektedir. Bu araştırmalardan da elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde çalgı öğreniminde ezber süreçlerinin etkililiğinin bireylerin ezberlemeye ilişkin tutumları üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

ÖNERİLER

Müzik öğretmenliği programlarındaki gitar öğrencileri ekseninde;

1. Gitar eserlerini ezberlemeye yönelik sistematik olarak ve ihtiyaca yönelik farklı öğrenme taktikleri (eseri farklı ortamlarda çalma, eseri herhangi bir yerinden başlayarak pratik yapma vb.) kullanılabilir.
2. Gitar eserlerini ezberlemeye yönelik kullanılan stratejiler kapsamında ilgili literatürde yer alan çalgı öğrenmeye yönelik stratejilerden (örgütlenme, uzamsal temsilciler oluşturma, müziksel özetleme, zincirleme vb.) daha fazla ve daha bilinçli bir şekilde yararlanılabilir.
3. Öğrencilerin gitar eserlerini ezberden çalmaya yönelik tutumlarını güçlendirmeye yönelik gitar eğitimi sürecinde ezberleme, performans için eserleri tanımayı ve hatırlamayı teşvik eden doğal bir öğrenme biçimi olarak ele alınabilir.
4. Gitar eğitimi alan öğrencilerin gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin tutum ve eğilimlerini belirlemeye ilişkin daha geniş gruplar üzerinde araştırmalar yapılması önerilebilir.
5. Gitar eğitimi sürecinde gitar eserlerini ezberlemeye ilişkin öğrenme stratejilerinin kullanılması ve ezber başarısına etkisi çerçevesinde uygulamaya dayalı araştırmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Afacan, Ş., & Çilden, Ş. (2020). Keman eğitiminde öğrenme stratejileriyle desenlenmiş etkinliklerin öğrencilerin keman performanslarına etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 54, 74-105. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.624741>.
- Bulut, M. (2018). Eğitim fakültesi müzik eğitimi ana bilim dallarındaki öğrencilerin çalgı çalmada ezberi kullanma (Sivas örneği). *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 4(2), 1-6.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (23. basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Cebeci, İ. (2013). *Gitar teorisi ve özgün teknik çalışmalar klavuzu*. Sanatta Yeterlik, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Çilden, Ş. (2006). Müzik öğretmeni yetiştirme sürecinde çalgı eğitiminin nitelik sorunlarının irdelenmesi. *Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi*, 26-28 Nisan, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Dakon, J. M., & Dvorak, A.L. (2015). Teacher perceptions of memorization in string instructional settings: an exploratory study. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 202, 29-49.
- Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde program geliştirme* (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Duru, G. E. (2013). *Keman eğitiminde ezber yöntemine dayalı öğretim programının öğrenci performansına etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Duru, G. E., & Köse, H.S. (2016). Keman eğitiminde ezber yöntemine dayalı bir öğretim programı önerisi. *İdil Dergisi*, 5(24), 1163-1182. <https://doi.org/10.7816/idil-05-24-08>.
- Eren, S. (2006). Devlet konservatuvarları müzik bölümü ilköğretim ve lise devresi yaylı çalgılar anasanat dalı öğrencilerinin enstrüman çalmada ezberi kullanma / ezber çalma durumları: Hacettepe Üniversitesi örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Eroğlu, Ö. (2010). Müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin piyano eserlerini ezbere çalma başarılarında analitik ezberleme yaklaşımının etkililiği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ertem, Ş. (2014). Piyano eğitiminde öğrenme süreci ve öğrenme stratejileri kullanmanın yeri ve önemi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 2(2), 1-26. <https://doi.org/10.7816/sed-02-02-01>.
- Kutadgobilik, S. (2019). Klasik batı müziği icrasında literatür açısından ezber olgusu. *Konservatoryum*, 6(1), 91-103.
- Mishra, J. (2010). A century of memorization pedagogy. *Journal of Historical Research in Music Education*, 32(1), 3-18.
- Otacıoğlu, S. G. (2008). *Müzik psikolojisi I. Müzik psikolojisinin ABC'si* (2. basım). Ankara: Pegem Akademi.

- Özer, B. (2020). Pişano eğitiminde zihinsel çalışma ve ezberlemenin önemi. A. Şahin (Ed.), *Eğitim bilimleri teori, güncel araştırmalar ve yeni eğilimler* (s. 23-43). Cetinje, Karadağ.
- Say, A. (2005). *Müzik sözlüğü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Senemoğlu, N. (2005). *Gelişim, öğrenme ve öğretim* (12. Baskı.). Ankara: Yorum Matbaası.
- Sönmez, V. (2007). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Stetson, F.M. (2017). Music memorization for the classical guitarist, *Unpublished Doctoral Dissertation*, Miami University, Florida, USA.
- Theiler, A.M., & Lippman, L.G. (1995). Effects of mental practice and modeling on guitar and vocal performance. *Journal of General Psychology*, 122, 329-343.
- Topoğlu, O. (2013). Müzisyenlerde sahne korkusu, sahne korkusunun nedenleri ve sahne korkusuyla baş etmede kullanılabilecek stratejiler. *E- Journal of New World Sciences Academy*, 8(1), 1306-3111.
- Türk Dil Kurumu (2022). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 10.03.2022 tarihinde edinilmiştir.
- Uluocak, S. (2015) Türkiye’de Cumhuriyet’in ilk elli yılında klasik gitar eğitimi: Paleologos ve öğrencileri. *Sahne ve Müzik Eğitim- Araştırma Dergisi*, 1, 60-80.
- Uçan, A. (2005). *Müzik eğitimi. Temel kavramlar-ilkeler-yaklaşımlar ve Türkiye’deki durum*. Ankara: Evrensel Müzikevi.
- Uçan, A., Yıldız, G., & Bayraktar, E. (1999). *İlköğretimde etkili öğretim ve öğrenme öğretmen el kitabı, ilköğretimde müzik öğretimi, Modül 9*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Uzunoğlu, B. (2006). Müzik öğretmeni yetiştiren kurumlarda ezber çalmanın söylemenin öğrenci başarısına etkisinin değerlendirilmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Üstüner, M. (2006). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(45), 109-127.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yokuş, H. (2010). Pişano eğitiminde öğrenme stratejilerinin kullanılmasının öğrencilerin başarılarına ve üstbilişsel farkındalıklarına etkisi, *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 145-160.
- Yokuş H., & Yokuş, T. (2010). *Müzik ve çalgı öğrenimi için strateji rehberi 1: Öğrenme Stratejileri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yokuş, T. (2021). The effect of metacognitive strategies - based teaching practice in guitar education on performance achievement. *Psychology of Music*, 49(6), 1605-1619.
- Yükseköğretim Kurumu (YÖK) (2018). *Müzik öğretmenliği lisans programı*. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisansrogramlari/Muzik_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf.